

LÖPUKÖ/LEUSA NA UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS I KUTUK NA BARI.

KWEJA ADI PETESI/KWEYESI TI TOĐIRI/ĐEKESI TI ŋutu I KAK BUKULUNŋ.

KWEJA ADI

Denet nagwon adi kugga ko tojojo na d'ekesi ti ŋutu liŋ nagwon bain titiki ŋutu. Kona kwe ŋutu ti mede/'baŋ logwon gwod'iet na tolien, tođ'iri ko taliŋ i kak 'bukulunŋ.

KWEJA ADI

'Bakan na yenet ko laundya na tođ'iri na ŋutu aje jondia konesi narok nagwon aje toworja yeyesi ti ŋutu. Kona kwe d'urökin na kune d'ekesi kwekindya adi anyen ŋutu liŋ ryeju tolien na jambu ko yenet ko yupet töki ko tolien akwe na kujönö ko d'ekesi aje tokoro gwoso yenet duma na ŋutu i piritön ti kak.

KWEJA ADI

Đed'ekarikin adi ŋutu ködyö ti rid'iki anyen d'ekan ŋaret i diŋitan na gwusulak na ti tndu ŋutu i renya na saresi ti miri karudanit ko kasasanyanit kogwon d'ekesi ti ŋutu ködyö gagaya ko saresi ti putet.

KWEJA ADI

Đed'ekarikin parik i d'ilikindya na d'urjö na tojulin i kiden na ŋutu logwon nyanyar gwon i pirit gelen ko ŋarju konesi na gelen.

KWEJA ADI

Ködyö d'ed'ekarikin adi ti ŋutu gwe ko tođ'urjö na gwiliŋit ko tojulin ko jurön.

KWEJA ADI

Lanjet na jurön lomomorja i saresi kase lo peta i kwekindya na yupet i d'ekesi ko 'bulit na ŋutu i tojojo na ŋutu lyan ko wate adi se agi ködyö tindu riŋit i tođ'urjö i pirit na gelen gwiliŋit lo'but i tolien duma.

KWEJA ADI

Yeyesi na morja ti kine d'ekesi ko tolien gwon 'bulit duma ko ati denesi ti kine ŋo nagwon a yukwe kine.

SONJINANA NYENAGWON.

ŋina momoret duma tokorju ŋina kweyet na tođ'urjö na d'ekesi ti ŋutu liŋ i kak 'bukulunŋ gwon a temet na konaki i morja liŋ i jurön liŋ tojo ko d'utet. Karen ŋutu ko karen mugun na lanjet kepekep ŋina tokoret diŋitan liŋ i kwe anyen tindu riŋit duma na todindyö ko todinet anyen todindyö kuket na kine d'ekesi. Toliën ko temet na d'urjö i lukata ko nakaŋo na jur anyen gaju gwon nase i kak 'bukulunŋ ko anyen jonga d'ekesi ko time nase ko lanjet na kilo jurön ko 'börik kase ako ŋutu logwon gwon kase i saresi.

ARTICLE 1.

(TUPET TOGELEŋ SULUET NA DENESI).

1. Ɓutu liŋ a yuŋwe kana, jojo i toɗ'iri ko d'ekesi ko ti se tokitaki ko 'börik ko mulökötyo lo toluŋaseran. Se a d'oka ko denet na kulya na'but ko narok.
2. Karen Ɓuto a 'buruki d'ekesi liŋ ko tokoret 'bak nyunyumbö i gwearijin kad'ekad'e gwoso adi: 'Boriköt, Kutuk ko Yupet/Yubö.

Laŋet kode kunie yeyesi ti lukata kode suluwet na gwoloŋ, toro'bo kode kulye gwearijin i juŋu na kine nene gelet ködyö ti kona kwöŋ kode i kiden na laŋet na miri na kaŋo kode jur, kode gwon a luwitöt, yiyniki, 'bain d'eba mugun kode gwon ko denesi ti tolien.
3. Karen Ɓuto ködyö kata ko toɗ'iri na gwiliŋit adi gwon jörun ko tolien na gaya na Ɓutu.
4. Lele Ɓuto ködyö ti bulö d'epa a d'upiet kogwon toɗ'upien kode tugwörö a d'upiet, kine konesi ködyö ti bulö konaki Ɓuto i gweyarijin kase kad'ekad'e kwöŋ.
5. Lele Ɓuto ködyö ti bulö tiki i miyesi kode d'epet loron logwon ti temakindya i gwiliŋit lo Ɓuto kode riŋet nagwon köŋju mugun na Ɓuto.
6. Karen Ɓuto ködyö kata ko toɗ'iri i karen jur ko i karen pirit i komoŋ na saret.
7. Ɓutu liŋ agi gwon jojo kode ti nyunyumö i komoŋ na saret lo miri. Lepen ködyö agi gaya jojo ko saret. Ɓutu liŋ ködyö gwon ko gayet nageleŋ 'bak nene nyunyumet kode laŋa na kilo saresi töki kode konesi nagwon ti temakindya i kebbu na saret lo jur.
8. Karen Ɓuto ködyö gwon ko toɗ'iri na kiko lo rigwo ko laŋet na rigwo d'uŋet na putesi i kenesi na laŋgo saresi ti toɗ'iri na d'ekesi ti Ɓuto logwon a tiki nye ko saresi kode saret lo jur.
9. Lele Ɓuto ködyö ti bulö moka 'bakan na saret, rereka kode riköji kaŋo kanyit i jur.
10. Karen Ɓuto ködyö agi gwon ko tojojo i putet ko ti yiŋani yiŋa ko Ɓuto ti jur ko ködyö ti kad'uŋök ti putet kulo gwe a luwi i laŋet nase ködyö na kad'uŋök. Ti nyunyumbö, kujönö miri. Ti d'uŋgö na putet gwe i denet na toɗ'iri ko kepesi narok nagwon mokani Ɓuto.
11. Karen Ɓuto lo moka adi a torondya agi ködyö ti luŋu a katoronyanit tojo ko lopen a d'uŋöki putet lo liliya ko Ɓuto lojore, nagwon kweja adi nye a ryö gayesi liŋ i putet lonyit. Lele Ɓuto ködyö ti luŋu a katoronyanit i karin toronyet, ko kunie ti kunie toronyesi na kona kinu a d'uŋöji kano. Ko köti i saret lo köji ko lo kaŋo jambu adi lele saret lo pömöni lele Ɓuto ködyö ti bulö riɗ'iki i lewudya na Ɓilo saret logwon gwon i kitarikin lu.
12. Lele Ɓuto ködyö ti bulö riɗ'iki i lwönö kanyit kweja adi lubbö ko lele Ɓuto kadi 'bak piŋa kode kendya na manini na lege, kode lyöggu na kukuet ko gwiliŋit lo'but. Karen Ɓuto agi ködyö gwon ko toɗ'iri na gaya ko saret, ko lele Ɓuto a 'belengu lele lo kilo saresi.
13. Karen Ɓuto ruköki tolien na wörö ko siɗ'a i lokokoritan ti lukata na köjinö kad'ekad'e. Karen Ɓuto a 'buruki i köŋu na jur töki bubulö yitwe bot 'bak teŋet.

14. Karen ɲuto a ruköki i pija kode i sid'a kana i kulye jurön anyen gagaya. Kine dekesi ti bulö ruköki kode luɲu i diɲit na d'uɲöki na putet i tugwakan ko 'bain pondya i toron na laɲet na d'ebba jur kode i saresi logwon ko tukad'e ko saresi titeɲ na momoret na jurön.
15. Karen ɲuto a ruköki i gwon ko jur lonyit kode gwuluyet na jur lonyit. Lele ɲutu ti bulö rid'iki, renyaki i lopuködu na mugun i karen jur lo d'eggi nye.
16. ɲutu lyan ko wate logwon aje d'urjö 'bakan na kuniye teɲesi, ko ati kotumit nanyit kode gweyari kode ti yupet ködyö bubulö yema kode yemba anyen ryendu mede. Se ködyö gwon ko d'ekesi kase jojo anyen bubulö toyem i diɲit yemet kode na reyan. a) Yemet tuɲ kad'e bubulö kona i d'ekesi ti kilo logwon yöɲö kondya mede kulo (toyem) b) Mede ködyö a ɲo nagwon ɲUN lo gweja ko agi ködyö gwogwon, ko a laɲet nad'it na jur kode köji ko ködyö gagaya ko köji kode ko jur 'bukuluɲ.
17. Karen ɲuto kata ko tod'iri nagwon bubulö gwon ko toro'bo kanyit kode töki bubulö gwon i momoret ko kulye. Lele ɲutu ködyö ti bulö ryaka kode joɲari toro'bo kanyit kaɲo 'bak saret.
18. Karen ɲuto ködyö gwon ko tolien na yeyesi kanyit, ko lepeɲ yöɲö kondya nyo kweja adi teɲet 'bain bubulö yeyeju ɲo na'but ko narok ko nye a d'eggi konye töki bubulö torukökindyö ɲutu ko kulye i pirit nageleɲ kweja ad i todinesi, konesi, moyu, kode kwakwaddu.
19. Karen ɲuto a 'buruki i jondya kode i kwekindya na ɲutu yeyet nanyit ko ɲutu kata, ko bubulö jambu 'bak teɲet. Kine d'ekesi kode 'burusi morja ko 'burit kweyet na yeyet 'bakan na teɲet kode kakalet ko lele ɲuto pija, wuju, kode leleɲaki na kulya ko lele ɲutu kode yeyet ko nene mugun kalayianit 'bayin na dendya na lokokori.
20. Karen ɲuto a 'buruki kode bubulö kondya kode luɲgu momoret ko taling 'bak mörö. Lele ɲutu ködyö ti bulö riköji kaɲo i nene mugun na momorja anyen timundya kulyajin, nye ködyö ti bulö joɲga i nene mugun nagwon yeyesi kase ti morja.
21. Karen ɲuto agi ködyö kikita i miri lo jur lonyit i lukata na miri kode wulundyö ɲutu logwon gwod'an kase i karen i lukata na miri. a) Karen ɲuto a 'buruki i ryeju na ɲaresi ko a ti biya i kadi na wini kode todinesi 'bakan na nyunyumbö kode gelesi kanyit i jur. b) D'ekesi ti ɲutu ködyö gwon a yenet na miri. Ko ɲina kad'e bubulö meta kode time ko gayesi ko tod'iri na wulet na kona ko ɲutu liɲ ti jur gwon kweja adi kona ko belembele. Kode (ɲutu geleɲ a belembele geleɲ) 'bak nyönyöggu.
22. Karen ɲuto gwoso lele lo laɲet agi ködyö gagaya ko miri. Ko ködyö meta i konesi ti miri ko i tojulin na miri ko kulye jurön i saret lo momoret kode tukwöryönjin ti jurön kad'ekad'e adi toro'bo gwiliɲit ko d'ekesi ti keryat logwon ti d'umaji kaɲo anyen buya tolien na d'urjö nanyit.
23. Karen ɲuto agi ködyö kondya kita na d'eket nanyit ko ti pirit kitayet na gwe i d'eket nanyit ko na kita ko ti gayet na 'bakan na kita gwe kata i jur. a) Karen ɲuto ködyö gwon jojo i kwe na kita i jur ko köti tojojo na ropet na kita, i kitayesi ködyö nagwon jojo ko kona ko ɲutu kad'ekad'e. b) Karen ɲuto logwon kikita ködyö yiyiniki köti ropakini ropet na kita nanyit. Nagwon kweja adi tetemakindya i gwon na ɲutu kode yalet na ropet ködyö titiki ko bubulö. Ko ti kiko lo gayiri kakitak gwe kata, gwoso adi pirit tokelet kode todinet. c) Karen ɲuto ködyö bubulö lupöki kode gweyundya na mugunya kagayak ti kakitak anyen gaju d'ekesi ti kakitak.

24. Karen ɲuto kōdyō gwon ko diɲit na kita ko diɲit na yukan kode diɲit na birye. Ko tōki diɲit kitayet kōdyō tetemaki ko perok ti yukan logwon roropa.
25. Karen ɲuto kōdyō sid'a i gwiliɲit lo tetemakindya, kweja adi d'ekesi kanyit kōdyō ti bulō yōɲgu lepeɲ gwoso i kelan, gwon na mede 'bura 'bak sasanyesi gwoso ti kinyotot, bonjo, wini, mede kode kuniye d'ekesi ti gwiliɲit lo ɲuto ko gayet tōki ko ati 'bakan na kita, gilō kata, karu'be, donga, kode kuniye ti pirit ko i ɲo nagwon a gandu d'ekesi ti ɲutu. Wate ko lupudyet agi kōdyō gagaya ko ɲaɲaraki. ɲwajik lupudyet liɲ logwon yurwe kaɲo na yemet (tolup) agi kōdyō ryeju ruruket ko gayet jojo 'bakan na koresi kode gelesi kase kiden.
26. Karen ɲuto kōdyō totodinō kanyit i jur ko kōdyō todinesi kune gwon kana 'bak ropet biya parik suluet na todinō (primary school) kogwon ɲina d'ed'ekarikin i saret. Ko agi kōdyō tiki ko riɲit i ɲutu liɲ. Todinesi ti kita na kōnin ko ti koɲon na kwe gwe kata i keniya liɲ ko tōki ryeni ko ɲutu liɲ ti jur. a) Todinesi kōdyō gwon i d'ekesi ti d'urjō na yeyesi ti ɲutu ko ti togoɲu na kugga na tod'iri ko tolien na ɲutu i pirit na geleɲ. Ko ti tod'ure yinga ko julin i kiden na jurōn liɲ, kweja adi kotumitōn kode i yupesi ko kōti i konesi ti laɲet na jurōn lo momorja anyen tindu taliɲ i gwon ko ɲutu kiden. b) Karurukak kode ko monye ko ɲote kōdyō logwon a ɲerot i wulundyō na kiko lotodinōri ɲwajik kase.
27. Karen ɲuto kōdyō kondya ɲo ti keri lonyit i d'eket naynit ko ɲutu kanyit kiden anyen ryendu 'bulit na ɲo na teten se kune, tōki anyen ɲarju seko d'urjō na mugun na koɲon na dendya na gweyarijin ti ɲo ti kak liɲ. Karen ɲutu ko toro'bo kanyit i jur kata kōdyō gagaya ko se kōdyō gaya jojo 'bak nene gelet.
28. Ti gwilingit lo karen ɲuto gwe i ruket lo saret lo jurōn liɲ ti kak anyen tod'iri ko tolien nagwon kōju aje tokuruki ɲutu na kukure ko ɲutu i gwiliɲit lose.
29. Karen ɲuto kōdyō agi kikita i jur ko kōdyō ti kondi kita nagwon temakindya i koɲon nanyit anyen nye bubulō d'urjō kanyit i gwiliɲit. b) Anyen ɲutu bubulō dendya adi tolien ko d'ekesi ti ɲutu a kuka, tuɲ kad'e ko gwiliɲit lo ɲutu a lo'but kanyit i jur. Tōki ko ɲutu wulundyō kimak kase ko 'bōrik kase. c) Tuɲ kad'e kine d'ekesi ko tolien na ɲutu i kikolin liɲ konani i saret lojurōn lo momorja anyen tokorju kilo saresi. Kweja adi konesi ti ɲutu kōdyō gwon 'bak nene tukad'e kokilo saresi.
30. Nene ɲo 'bain nagwon kakad'elo i ɲina manini, ko saret logwon kekepo ko jurōn liɲ, laɲetan, ɲutu logwon kita kitayesi kase, kode kondya saret logwon anyen laɲgu kode kōrju nene na kine d'ekesi kode tolien nagwon a 'beron peta i diɲit na tokoroni se na.

Translated by (a lopukō ko)

Sebur Anthony Lodu & Gordon Lucy Kiden.

Denet nagwon adi kugga ko to jojo na d'ekesi ti ɲutu liɲ nagwon 'bain tiki ɲutu ko lele ɲuto, tōki tibulō joɲa kaɲo ko lele ɲuto.